

Erkki Koskenniemi
TT, dosentti
Koskenniemi.fi/EK
1.10.2017

Islam keskellämme – mitä tavallisen kristityn tulisi tietää?

Maahamme on viime aikoina tullut runsaasti muslimeja. Osa heistä on hyvinkin maallistuneita, osalle islam merkitsee elämän suurinta asiaa. Mikä on tämä uskonto – onko se rauhan ja solidaarisuuden uskonto vai väkivallan ja terrorismin synnyttäjä? Tämä esitys pyrkii antamaan perustietoja islamista tavalliselle suomalaiselle kristitylle, joka kohtaa maahanmuuttajia naapurissaan tai kuten ilahduttavan usein käy, kristillisissä tilaisuuksissa.

Historiaa

Islamin synty liittyy läheisesti profeetta Muhammadin persoonaan. Jo aiemmin ilmestyksiä saanut profeetta siirtyi hallitsemaan Medinan kaupunkia v. 622. Nyt tuohon saakka yksittäisen ihmisen elämää ohjanneet profetiat saivat lisää yhteiskunnallista ulottuvuutta, ja Muhammadista tuli myös lainlaatija. Hänen hallitsemansa kaupunki oli teokratia, jossa Allah hallitsi profeetan välityksellä. Medina oli sodassa useita jumalia palvelleita vastaan, mutta v. 630 hänen kannattajansa valloittivat Mekan ja pian sen jälkeen koko Arabian niemimaan ja käänsivät sen omaan uskontoonsa.

Muhammadin kuoleman jälkeen (v. 632) muslimeita johtivat kalifit, joiden aikana valtakunta laajeni räjähdysmäisesti. Islam levisi Persiaan, Irakiin, Palestiinaan, Pohjois-Afrikkaan ja vielä Espanjaan asti. Sen vallan alle jäi suuri joukko juutalaisia ja kristittyjä, jotka muodostivat vielä usean sadan vuoden ajan valtakunnan asukkaiden enemmistön. Heidän sallittiin Arabian niemimaan ulkopuolella pitää uskontonsa, kunhan maksoivat veronsa. Uskonnollinen vaino oli harvinaista.

Nykypäivän itsetietoisien eurooppalaisen on hyvä muistaa, että läntinen Eurooppa oli islamin leviämisen aikoihin monin tavoin syvän heikkouden tilassa. Hajanainen ja heikko länsi eli kirjallisuuden, tieteen ja taiteen alueella lamakautta. Samaan aikaan islam kokosi vanhan kreikkalaisen sivistyksen aarteita ja edusti suurta oppineisuutta. Länsimaisten yliopistojen syntyessä katseet käännettiin kohti muslimioppineita.

Muslimit valloittivat Konstantinopolin v. 1453 ja 1500-luvulla Unkarin ja etenivät Wienin porteille asti. Sen jälkeen ote alkoi heiketä. Islamin valta Espanjassa oli päättynyt jo vuonna 1492.

Levinneisyys

Islamilainen maailma ulottuu Länsi-Afrikasta Indonesiaan ja Venäjän hallitsemasta Keski-Aasiasta Saharan eteläpuoleiseen Afrikkaan. Tämän lisäksi läntisessä Euroopassa elää suuri muslimivähemmistö. Heitä on Saksassa ja Ranskassa molemmissa hieman alle viisi miljoonaa, Englannissa n. kolme ja Italiassa kaksi miljoonaa (Venäjällä 14 miljoonaa). Kiinassa muslimeja on parikymmentä miljoonaa. Yhteensä muslimeja arvioidaan olevan maailmassa 1,7 miljardia ja määrä kasvaa.

Perusopetukset

Islamin peruspylväät ovat uskontunnustus, rukous, paasto, almut ja pyhiinvaellus Mekkaan. Muslimin uskontunnustus kuuluu näin: ” Ei ole muuta jumalaa kuin Allah ja Muhammad on hänen lähettiläänsä.” Päivittäiset rukoushetket kuuluvat jokaisen uskoaan harjoittavan muslimin elämään. Paastokuukauden Ramadanin aikana muslimi ei syö mitään ennen auringonlaskua. Almuvero maksetaan tarkkojen säädösten mukaan. Pyhiinvaellus Mekkaan pitäisi jokaisen muslimin tehdä kerran elämänsä aikana.

Koraanin asema pyhänä kirjana on kiistaton koko islamissa. Arabiankielinen Koraani (käännöksillä on lähinnä selitysteoksen asema) on muslimille Jumalan ehdoton, virheetön ja lopullinen ilmoitus. Se on pyhä myös kirjana – muslimi ei koskaan laittaisi sitä lattialle ja Koraanin häpäisy saa helposti aikaan väkivaltaisen mellakan. Koska Koraanin säädökset eivät ole yksiselitteisiä eivätkä kata kaikkia yhteiskunnallisia kysymyksiä, perimätiedon välittämät kertomukset profeetan käytännön toiminnasta ovat muslimioppineille välttämätön apu.

Suomalainen kristitty saattaa helposti kuvitella hänen kohtaamansa muslimin tuntevan oman uskontonsa opetukset hyvin. Vaikka rinnastus ei ole ehkä oikea, voit ehkä kuvitella parikymmenen suomalaisen pojan hakeutuvan Irakiin: Miten tarkkaan he mahtaisivat pystyä kuvaamaan luterilaisen uskon sydänään? Arkinen islam on usein kovin toisenlaista kuin oppikirjojen islam. Tavallisen kansan islamiin kuuluvat usko pahoihin henkiin ja yritykset lepyttää niitä, vainajahenget ja amuletit, ja näihin uskoo ilmeisesti muslimien enemmistö. Lisäksi valtaosa

muslimeista ei kykene lukemaan arabiankielistä Koraania ja tuntee pyhän kirjansa vain opettajiensa opetuksista.

Haarautuminen

Islam on jakautunut useaan eri haaraan. Kaksi päähaaraa ovat sunnit ja shiit. Sunnalaisuus on selvä valtasuunta arabien parissa ja Afrikassa. Shiialaisuuden vahvin tukialue on Iran, mutta shiioja on myös runsaasti Irakin länsiosissa ja muuallakin lähi-idässä. Oppikirjat esittävät tarkoin sunnien ja shiialaisten erot. Ne juontavat juurensa kiistaan Muhammadin oikeasta seuraajasta, kalifista. Eroja on muitakin, mutta tavallinen muslimi ei todennäköisesti pysty niitä esittämään: Koulutettukin muslimi saattaa tyytyä vain viittaamaan erilaisiin rukoustapoihin ja todeta, että molemmat suunnat pyrkivät opettaa oikeaa tietä ja varoittaa väärästä. Sunnit ja shiit ovat eläneet pitkään sovussa, mutta viime vuosikymmeninä on ollut liikaa niitä, joille tämä sopu ei sovi.

Islamin molemmat päähaarat ovat pirstoutuneet moniin ryhmiin. Eri ryhmittymien väliset jännitteet ovat nousseet pintaan myös Länsi-Euroopassa maahanmuuttajien parissa.

Rauhan vai sodan uskonto?

Islamin sotainen historia sisältää alusta alkaen runsaasti aineksia sille, joka haluaa esittää islamin verenhimoiseksi ja väkivaltaiseksi uskonnoksi. Islamiin on sisään valettuna pyrkimys hallita koko yhteiskuntaa. Toisin kuin pienestä ja vainotusta liikkeestä alkanut kristinusko islam otti jo alusta lähtien vastuun maallisesta hallinnasta. Siksi jako maalliseen ja hengelliseen on sen piirissä alusta lähtien vieras, ja nimenomaan kunniakkaana alkuaikana se oli sotainen uskonto. Tätä kuvaa vahvistaa vilkaisu päivittäisiin uutislähetysiin: Muslimimaailma ei ole turvallinen kenellekään, ja terrorismin uhka varjostaa nyt kaikkia länsimaita. Toisin kuin viitisenkymmentä vuotta sitten tuskin kukaan uskaltaa enää lähteä autotokalle Libanonista Intiaan.

Islamilla on kuitenkin myös toinen puolensa. Halki vuosisatojen muslimimaailma on sallinut kristillisten kirkkojen ja juutalaisten elää keskellään. Vaikeista kausista ja erityisesti viime vuosikymmenien sapelinkalistelusta huolimatta muslimit ovat käsitelleet esim. juutalaisia huomattavasti paremmin kuin kristityt. Valtaosa maailman muslimeista haluaa elää rauhassa arkista elämäänsä. Suurena toiveena on saada käydä turvallisesti kaupassa, käydä rauhassa koulua tai opiskella ja viettää aikaa ystävien kanssa. Maahamme tulevat muslimit ovat useimmiten paossa murhamiehiltä ja kaipaavat sydämestään rauhaa.

Islam voidaan siis helposti esittää joko sodan tai rauhan uskonnoksi sen mukaan kuin esittäjä tahtoo, ja molemmilla on oma oikeutuksensa. Yksisilmäinen katsoo asiaa vain toisella silmällä, asiallisesti aihetta pohtiva kristitty molemmilla.

Suuria kulttuurieroja

Läntiseen Eurooppaan muuttava muslimipakolainen törmää täällä aivan uuteen kulttuuriin. Hänen on todennäköisesti hyvin vaikeaa lukea tätä kulttuuria – niin, millainen tämä suomalainen kulttuuri todellisuudessa on?

Maahanmuuttajia kotoutettaessa kiinnitetään huomio tunnetuihin kipukohtiin. Useat lähtömaat ovat paitsi poliisivaltioita myös korruption läpitunkemia: Siksi turvapaikanhakijan voi olla vaikea ymmärtää, että virkamiehiä eivät sido politikkojen mielipiteet vaan lain säädökset ja että suomalaista virkamiestä ei voi lahjoa. Väkivaltaa ei sallita Suomessa sen enempää perheissä kuin kadullakaan, ja tässä maassa on jokaisella oikeus itse valita uskontonsa. Lähi-idässä mies ja nainen eivät todellakaan ole tasa-arvoisia, ja suhde naiseen onkin pakolaismiehelle vaikeimmin opittavia asioita. Asiaa mutkistaa suuresti elokuvien ja Internetin antama kuva siitä, miten jokainen länsimainen nainen on valmis seksiseikkailuihin. Eikö joka paikassa käsillä oleva pornografia edustakaan suomalaisia ihanteita? Suomalainen antaa siksi tahtomattaan signaaleja, jotka maahantulija ymmärtää väärin. Myös seurustelusuhteessa ja avioliitossa suuret kulttuurierot aiheuttavat suuria ongelmia, eikä niitä tule kenenkään vähätellä.

Omaa yksityisyyttään varjelevan suomalaisen on vaikea ymmärtää, miten paljon muslimille merkitsevät perhe, suku ja ystävät. Heidän taas on vaikea ymmärtää, että suomalaiset eivät vihaa heitä vaikka eivät kutsukaan kotiinsa. Juuri kotiin ja aterialle kutsuttaessa muurit murtuvat ja ihminen kohtaa ihmisen. Parhaiten se voi toteutua siellä, missä opetellaan yhdessä kumartamaan Rauhanruhtinasta.

Muslimi ja Kristus

Islam on perinteisesti suhtautunut yhtä Jumalaa kunnioittaviin uskontoihin huomattavasti myönteisemmin kuin muihin. Muslimin mukaan Jumala on ilmoittanut itsensä kolme kertaa, ensin Abrahamille (juutalaisuus), sitten Jeesukselle (kristinusko) ja sitten Muhammadille (islam). Seuraava ilmoitus on aina edellistä kirkkaampi ja lisäksi ensimmäisten ilmoitusten saajat ovat vääristäneet ilmoitusta. Siitä huolimatta nämä kolme uskontoa johdattavat samalle tielle. Usein käytetty kuva on, että juutalainen kulkee samaa tietä hevospelillä, kristitty Ladalla ja muslimi Mersullaan. Useimmilla muslimilla ei ole mitään ongelmia suhtautua myönteisesti kristilliseen uskoon – sekin neuvoo tekemään oikein ja karttamaan väärää ja uskomaan yhteen Jumalaan. Siksi muslimin on usein helppo tulla kirkkoon ja sanankuuloon.

Monen muslimin usko on tiivistettävissä siihen, että ihmisen on tehtävä hyvää, vältettävä pahaa ja uskottava Jumalaan. Siksi kosketuskohtia kristilliseen uskoon löytyy helposti, viimeistä tuomiota myöten. Erottavaksi tekijäksi nousee hyvin pian käsitys synnistä ja syntien anteeksiantamuksesta.

Suuri vaikeus on taipua uskomaan, että Koraanin vain profeetaksi katsoma Jeesus on Jumalan lopullinen ilmoitus, hänen ainoa poikansa ja maailman vapahtaja ja että hän on paitsi tie myös ainoa tie Jumalan luo. Sen tunnustaminen ja kasteelle tuleminen merkitsee sanoutumista irti perheestä, suvusta ja koko ummasta, muslimien kansasta. Ja voiko perhettä jättää, jos toinen perhe sulkee virkamiesmäisesti ovensa kaikelle, mikä omassa perinteessä merkitsee läheisyyttä ja ystävyyttä?

Miten kohtaan muslimin?

Kristityn ei ole mitään syytä karttaa uskonasioita keskustellessaan muslimin kanssa. Useimmat muslimit keskustelevat uskonnosta mielellään, varsinkin kristityn kanssa. Vaikka ollenkaan kaikki muslimit eivät tunne asiaa kovin hyvin, kristityn on syytä opetella hyvin muutamat erimielisyyden aiheet: Jeesus todella kuoli ristillä ja nousi kuolleista ja hänestä kertovat neljä evankeliumia ovat paitsi vanhimmat myös luotettavimmat. Meillä on lisäksi esim. Matteuksen evankeliumi tallella väärentämättömänä eikä kirkko ole muuttanut sitä vuosisatojen aikana. Näissä asioissa tarvitaan valmiutta opiskeluun.

Muslimin kääntyminen kristityksi on inhimillisesti katsottuna hyvin vaikeaa. Muistamme, että yksikään suomalainenkaan ei olisi uskossa ilman Pyhän Hengen työtä. Jumalan sanaa kylvetään, ja jos hän antaa sille kasvun, se kasvaa eikä kukaan voi sitä estää. Kristuksen kirkolla on edelleen käytössään väline, jolla se aikanaan voitti antiikin pakanuuden. Kansakuntaan, rotuun ja kieleen katsomaton välittäminen ja rakkaus on nyt lisäksi erittäin tärkeä asia. Ja tärkeintä kaikista on kuvata Kristuksen rakkaus syntiseen ja paljon väärin tehneeseen ihmiseen – erottelematta jokaista ihmistä palavasti ja hellästi rakastava ja kaiken anteeksi antava Isä on näkökulma, joka koskettaa syvästi myös muslimia.